28/11/2021

Γλυφάδας Αντώνιος: Η συνεισφορά του Κλήρου στον αγώνα του ’21

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Γλυφάδας

Του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Γλυφάδας κ. Αντωνίου

Πολλά ἔχουν λεχθῆ κατά καιρούς γιά τήν συνεισφορά τῶν Κληρικῶν παντός βαθμοῦ καί τῶν μοναχῶν στόν ἀγῶνα τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ γένους μας ἀπό τόν βαρύ καί δυσβάστακτο τουρκικό ζυγό, τά ὁποῖα εἶναι γνωστά στούς καλοπροαιρέτους, ὁπότε, ἄν ἐπαναλάβω τά ἴδια, φοβοῦμαι ὅτι θά παραβιάσω “ἀνοικτάς θύρας”. Γι᾽ αὐτό θά ἤθελα, σήμερα, νά προσεγγίσουμε τήν συνεισφορά αὐτή μέ μία διαφορετική ὀπτική γωνία.

Ἡ ἱστορία τῆς «πονεμένης Ρωμιοσύνης» μέσα στά βάθη τῶν αἰώνων ἔχει νά μᾶς προσφέρῃ ἄνθη ποικίλα καί πολυποίκιλα˙ ὄμορφα, εὐώδη, ὑψίκορμα, μέ χρώματα

ζωηρά καί ἀπαλά. Ὅμως, γιά περίπου τέσσερις αἰῶνες τά χρώματά τους ἔσβυσαν, οἱ μυρωδιές ξεθώριασαν καί τό μοτίβο τους ἔγινε μονότονο. Πόνος, αἷμα καί προσμονή ἔμειναν μονάχα. Αὐτούς τούς τέσσερις αἰῶνες θά ἦταν δυνατόν νά τούς παρομοιάσουμε μέ μιά πονεμένη Θ. Λειτουργία, ἡ ὁποία προσμένει νά διαλυθῇ τό μαῦρο πέπλο πού ἁπλώνεται γύρω καί νά ἔλθῃ τό Φῶς˙ νά ἔλθῃ ἡ γεύσις τοῦ Σώματος καί τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ, ἡ Ἀνάστασις καί ἡ ὄντως Ἐλευθερία.

Ὑπό τό πρίσμα, λοιπόν, τῆς Θ. Λειτουργίας δυνάμεθα νά ἑρμηνεύσουμε καί τόν Ἀγῶνα τοῦ᾽ 21 καί τήν πολύτιμη συνεισφορά τοῦ Κλήρου σέ αὐτόν.

Στήν Θ. Λειτουργία βιώνουμε τό «ἵνα πάντες ἓν ὦσι» (Ἰω. 17/ιζ΄, 21). Βιώνουμε τήν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἑνότητα, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ καί προϋπόθεση γιά τήν προσέγγιση τοῦ μυστηρίου. Ἀντίστοιχα, καί στόν ἀπελευθερωτικό Ἀγῶνα ὑπῆρξε ἄρρηκτη ἡ ἑνότητα τοῦ Κλήρου καί τοῦ λαοῦ γιά τόν κοινό σκοπό. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ἑνότητος μέ τόν λαό καί τῶν τριῶν βαθμῶν τῆς ἱερωσύνης ἔχουμε τόν Ἀπρίλιο τοῦ ΄21. Τότε στό ὕψωμα Χαλκώματα θυσιάζονται ὑπέρ Πίστεως καί Πατρίδος ὁ -προκάτοχός μας στήν Ἐπισκοπή- Σαλώνων Ἡσαΐας καί ὁ αὐτάδελφός του ἱερεύς, ὁ γνωστός παπα-Γιάννης, ἐνῷ λίγα χιλιόμετρα μακρύτερα, τήν ἴδια περίοδο, θυσιάζεται στήν Ἀλαμάνα ὁ ἀνεψιός τους, ὁ περίφημος Ἀθανάσιος Διάκος. Ὑπῆρξε, λοιπόν, ἑνότητα τοῦ Κλήρου μέ τόν λαό στήν πορεία πρός τήν ἀνάσταση τοῦ Γένους. Μέ μία ὑπέρβαση αὐτή ἡ ἑνότητα δύναται νά παρομοιοθῆ μέ τήν ἑνότητα κατά τήν Θ. Λειτουργία, ἡ ὁποία, ὡς προϋπόθεση, μᾶς ὁδηγεῖ στήν Ἀνάσταση, στήν ἐσχατολογική διάσταση δηλαδή τῆς Θ. Λειτουργίας.

Μετέχοντας ὁ ἄνθρωπος στό Σῶμα καί τό Αἷμα τοῦ Χριστοῦ, λαμβάνει τό φάρμακο τῆς ἀθανασίας καί ἀποκτᾶ ἀπέραντες δυνατότητες, μέ ἀποτέλεσμα νά μή φοβᾶται οὔτε τό κακό, οὔτε τίς ἐξουσίες, οὔτε τόν ἴδιο τόν θάνατο. Ἡ Θ. Λειτουργία καί οἱ λειτουργοί της ἦσαν γιά τούς σκλαβωμένους Ρωμιούς μία ἀνεξάντλητη πηγή ἐλπίδος, θάρρους, ἡρωισμοῦ, τόλμης καί λεβεντιᾶς. Κάθε φορά πού στά δίσεκτα χρόνια τῆς σκλαβιᾶς ἐτελεῖτο ἡ Θ. Λειτουργία, συνετηρεῖτο ἄσβεστη ἡ ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως τοῦ Γένους. Προεβάλλετο ἕνα ἦθος ἡρωικό, πού ἀψηφᾶ τόν βιολογικό θάνατο καί προτάσσει τήν ἐλευθερία ἔναντι τῆς οἱασδήποτε πλαστῆς ζωῆς ἤ ἐπίπλαστης εὐδαιμονίας.

«Καλύτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωή,
παρά σαράντα χρόνια σκλαβιά καί φυλακή»[1].

Ἔτσι, ἡ ὥρα τοῦ ἀγῶνα εὑρῆκε ἑτοιμοπόλεμους, μέ ἡρωικό ἦθος καί ἀψηφῶντας τόν θάνατο, πλῆθος κληρικῶν, πού συνήθως ἦσαν ἤ πρωτοστάτες ἤ μαζί μέ τούς πρωτοστάτες τοῦ ἀγῶνα.

Κληρικός ἦταν ὁ Ἱερομάρτυς Ἅγιος Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε’, γιά τόν ὁποῖο ὁ ἱστορικός καί πολιτικός Σπυρίδων Τρικούπης εἶπε: «Ἡ ἀνεξαρτησία ἐγράφη τό 1821. Καί θέλετε νά σᾶς εἰπῶ ποίαν ἡμέραν; ἐγράφη κατά τήν ἡμέραν, καθ ἥν ὁ μέγας Ποιμενάρχης τῶν Ὀρθοδόξων λαῶν, ἐξερχόμενος ἀπό τά ἅγια τῶν ἁγίων, ἐκρεμάσθη ἁγιάζων καί ἁγιαζόμενος, καί τρώγων ἀκόμη τόν ἅγιον ἄρτον καί πίνων ἀκόμη τό Αἷμα τοῦ Κυρίου. Ἐκείνην τήν ἡμέραν ἐγράφη τό δόγμα τῆς ἀνεξαρτησίας. Καί θέλετε νά σᾶς εἰπῶ πού ἐγράφη; ἐν ταῖς καρδίαις σας. Καί διά ποίας ὕλης ἐγράφη; Διά τοῦ αἵματος τοῦ Γρηγορίου. Τοιαύτη γραφή, κύριοι, ἀδύνατον ποτέ νά ἐξαλειφθῇ» (3 Αὐγούστου 1864)[2].

Ἡ συμμετοχή μάλιστα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί ἐν γένει τοῦ Ράσου στόν Πανεθνικό Ἀγῶνα, σύμφωνα καί μέ τόν μακαριστό π. Γεώργιο Μεταλληνό: «Ἦταν ἀδύνατη χωρίς μία πολύ δύσκολη αὐθυπέρβαση. Καί ἡ αὐθυπέρβαση αὐτή δέν ἔχει σχέση, ὅπως θά ἐδέχετο ἡ ἀντικληρική προπαγάνδα, μέ κάποια ἐθελοδουλία ἤ ἀδιαφορία γιά τό Γένος. Ἀντίθετα, ἐσχετίζετο ἄμεσα μέ τήν γνησία καί αὐθεντική ἀποκατάστα-σή του. Ἄς ἐνθυμηθοῦμε ἐδῶ, ὅτι ὁ βα-θύτερος στόχος τῆς Ἐθναρχίας καί τοῦ Κλήρου, μέσῳ τῆς «περιωρισμέ-νης συνεργασίας» μέ τόν κατακτη-τή, ἦταν ἡ ἀνάσταση ὅλου τοῦ Ρωμαΐϊκου, δηλαδή τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Ρωμανίας, μέ τήν παλαιά ἔκταση καί εὔκλειά της. Αὐτό ἐννοοῦσε ὁ Πατροκοσμᾶς λέγον-τας συχνά˙ ‘αὐτό μιά μέρα θά γίνει ρωμαΐϊκο’. Αὐτό ἐννοοῦσε καί ὁ Ρήγας Βελεστινλῆς, ἔστω καί σέ ἕνα ἄλλο ἰδεολογικό πλαίσιο, ὅταν ἔλεγε στό ‘Θούριό’ του:

‘Βούλγα-ροι κἰ Ἀρβανίτες

καί Σέρβοι καί Ρωμηοί,

ἀράπηδες καί ἄσπροι,

μέ μιά κοινή ὁρμή,

γιά τήν ἐλευθερίαν νά ζώσωμεν σπαθί’.

Μετά τό κίνημα τοῦ Ἀλ. Ὑψη-λάντη, ὅμως, ἀλλάζει ὁ ρωμαΐϊκος-οἰκουμενικός στόχος τοῦ Ρήγα καί τῶν Κολλυβάδων, πού ἦταν ὁ στόχος τῆς Ἐθναρχίας. Ἀπό τήν μεγαλοϊδεατική ἰδεολογία τοῦ Γέ-νους ὁ Ἀγῶνας ἐντάσσεται στό πλαίσιο τῆς ἀρχῆς τῶν ἐθνοτήτων -καρποῦ τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστά-σεως-, καί στοχεύει, ὄχι πλέον στήν ἀνασύσταση τῆς αὐτοκρατορίας, ἀλλά στήν δημιουργία ἑνός μικροῦ ἀνεξαρτήτου κράτους, στό ὁποῖο θά «στριμωχνόταν» κυριολεκτικά (πρβλ. τό 1922) τό Ἑλληνικό Ἔ-θνος. Αὐτό τό πέρασμα ἀπό τήν Ρωμαΐϊκη Οἰκουμένη στό Ἑλλη-νικό κράτος ἰσοδυναμοῦσε μέ θά-ψιμο τῆς Ρωμηοσύνης. Ἔτσι ὁ ἀ-γώνας τοῦ

’21 ἐνετάχθη στά σχέ-δια τῶν Μεγάλων Δυνάμεων τῆς Εὐρώπης γιά τήν αὐτοκρατορία τῆς Ρωμανίας. Στίς εὐρωπαϊκές αὐλές, ὅπως λ.χ. τοῦ Ναπολέοντος, καθωρίσθη ὁ χαρακτήρας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, πού δέν θά εἶχε πλέον ρωμαΐϊκο-οἰκουμενικό χαρακτῆρα, ἀλλά στενά ἐθνικό, καί κατ’ οὐσίαν ψευδο-«ἀρχαιοελληνικό». Ὁ ἀγῶνας γιά τήν ἀνεξαρτησία κατήντησε ἐπανάσταση τῶν Ἑλλήνων τοῦ Ἑλλαδικοῦ Θέ-ματος, ὄχι μόνον ἐναντίον τῶν Τούρ-κων, ἀλλά καί ἐναντίον τῆς Ρωμαϊ-κῆς Ἐθναρχίας, ὡς συνεχείας τῆς «Ρωμαϊκῆς Βασιλείας» τῶν «Βυ-ζαντινῶν». Καί τό πραξικοπηματικό Αὐτοκέφαλο τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκ-κλησίας (1833) εἶναι ἡ ἀπτή ἐπιβε-βαίωσις αὐτῶν τῶν ξενόφερτων προσανατολισμῶν.

Ἡ συμμετοχή, συνεπῶς, τοῦ Ρά-σου -καί μάλιστα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου- στόν Ἀγῶνα ὑπῆρ-ξε δεῖγμα ὑψηλῆς αὐθυπερβάσεως καί αὐτοθυσίας, ἀφοῦ ἦταν πλέον φανερό, ὅτι ὁ Ἀγῶνας εἶχε σαφῶς ἀντιρωμαΐϊκο καί ἀντιεθναρχικό χαρακτῆρα, στρεφόμενο καί κατά τοῦ Πατριάρχου, ὡς Ἐθνάρχου τῶν Ρωμηῶν»[3]. Βεβαίως καί τό Πατριαρχεῖο καί ὅλος ὁ κλῆρος ἔκριναν, ὅτι ἦταν προτιμότερος ὁ ἀγῶνας, ἔστω καί μέ περιωρισμένο στόχο, παρά ἡ προσμονή σέ εὐθετότερο χρόνο, πού δέν ἤξεραν ἄν ποτέ θά ἤρχετο. Γι᾽ αὐτό καί ἡ συμμετοχή τῶν κληρικῶν στήν ἐπανάσταση τοῦ 1821 ἦταν πάνδημη καί ὁμολογεῖται ἀπό ἐκείνους πού τήν ἔζησαν σ’ ὅλη τήν διάρκεια τοῦ Ἀγῶνα καί ἔτσι ἦταν σέ θέση νά τήν ἐπιβεβαιώσουν, ὅπως ὁ Κολοκοτρώνης καί ὁ Μακρυγιάννης. Ἀναφέρω δειγματολειπτικά μόνον ὡρισμένους ἀπό τούς χιλιάδες κληρικούς ἀγωνιστές τοῦ
῾ 21 καί τῶν προεπαναστατικῶν κινημάτων

Κληρικός ἦταν ὁ Ἐθνεγέρτης Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανός, ὁ ὁποῖος εὐλόγησε καί ὕψωσε τό λάβαρο τῆς Ἁγίας Λαύρας τήν 25η Μαρτίου 1821˙

«Καί πνεῦμα θεῖο χύθηκε μέ μιᾶς εἰς τήν Ἁγία

Ψυχή τοῦ ἐνδόξου Γερμανοῦ,

πού ἀτρόμητος ἁπλώνει

τό ξακουστό τό Λάβαρο κἰ ἀπό τήν Ἐκκλησία

πρῶτος προβαίνει ἀγωνιστής

καί πρῶτος ξεσπαθώνει»

γιατί

«στοῦ Γερμανοῦ τό μέτωπο κρυφά γλυκοχαράζει τοῦ Γένους τό ξημέρωμα».

Κληρικός ἦταν ὁ Ἐθνομάρτυς ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου Κυπριανός.

Κληρικός ἦταν ὁ ἐκρηκτικός ἀρχιμανδρίτης Γρηγόριος Δικαῖος – Παπαφλέσσας, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἄναψε τήν φλόγα τῆς Ἐπαναστάσεως στήν Πελοπόννησο, ἔχυσε καί τό αἷμά του στό Μανιάκι, γιά νά γίνῃ ὁ τόπος ἐκεῖνος ἱερός βωμός τῆς Ἑλλάδος.

Κληρικός ἦταν καί ὁ μαρτυρικός Ἐπίσκοπος Σαλώνων Ἡσαΐας, ὁ ὁποῖος προσέφερε τήν ζωή του στήν πλαγιά τοῦ Καλλιδρόμου, γιά νά ἀνοίξῃ ὁ δρόμος πρός τήν Ἐλευθερία[4].

Κληρικός ἦταν καί ὁ θρυλικός Ἀθανάσιος Διάκος, ὁ ὁποῖος στήν γέφυρα τῆς Ἀλαμάνας, πολεμῶντας γιά τήν Πίστη του καί τήν Πατρίδα του, ἔδωσε τήν θαρραλέα ἀπάντηση·

«Πᾶτε κἰ ἐσεῖς κἰ ἡ πίστη σας

μουρτᾶτες νά χαθῆτε,

ἐγώ Γραικός γεννήθηκα,

Γραικός θέ νά πεθάνω»

καί μετέτρεψε τό σουβλί τοῦ μαρτυρίου του σέ πανύψηλο κοντάρι, στήν κορυφή τοῦ ὁποίου κυματίζει ἡ σημαία τῶν ἰδανικῶν τοῦ ἐλευθέρου κόσμου[5].

Κληρικός ἦταν ὁ ἡρωϊκός Ἐπίσκοπος Ρωγῶν Ἰωσήφ[6], ὁ ὁποῖος ἐτέλεσε τήν τελευταία Θεία Λειτουργία πρό τῆς Ἐξόδου, ἐκοινώνησε τούς προμάχους καί ἀνετίναξε τόν Ἀνεμόμυλο τοῦ Μεσολογγίου, ὁ ὁποῖος, κατά τόν Ἀριστοτέλη Βαλαωρίτη:

«τό ράσο τοῦ Δεσπότη του

φορεῖ γιά σάβανό του

καί φλογερό μετέωρο

πετᾶ στόν οὐρανό του

καί θάφτεται ὁλοζώντανο,

στό διάβα του τρομάζουν

τ᾽ ἀστέρια πού τό κοίταζαν

καί ταπεινά μεριάζουν» [7]

Κληρικός ἦταν ὁ Ἐπίσκοπος Κίτρους Νικόλαος[8], ὁ ὁποῖος ξεσήκωσε τούς Μακεδόνες τῆς περιοχῆς τοῦ Ὀλύμπου. Καί ναί μέν ἡ ἐπανάστασις αὐτή καί ὁ ὑποκινητής της κατεπνίγησαν στό αἷμα, ἀλλά ἔτσι ἄρχισε ὁ μακεδονικός ἀγώνας μέ τόν Σερραῖο ἔμπορο Ἐμμανουήλ Παπά.

Κληρικός ἦταν ὁ Ἅγιος Ἱερομάρτυς Σεραφείμ Ἐπίσκοπος Φαναρίου, πού ἔβαψε μέ τό αἷμά του τήν ἀποτυχημένη ἐξέγερση στήν Καρδίτσα.[9]

Κληρικός ἦταν καί ὁ φιλόσοφος Ἐπίσκοπος Λαρίσης Διονύσιος, πού ἠγήθη τῆς ἀποτυχημένης ἐξεγέρσεως στήν Θεσσαλία καί οἱ τοῦρκοι τόν ἔγδαραν ζωντανό καί τόν ἀποκαλοῦσαν σκυλόσοφο.

Κληρικός ἦταν ὁ Ἐθνομάρτυς Μητροπολίτης Χίου Πλάτων Φραγκιάδης, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἐνωτίσθη τόν λόγον τοῦ Χριστοῦ «ὁ ποιμήν ὁ καλός τήν ψυχήν αὐτοῦ τίθησιν ὑπέρ τῶν προβάτων» (Ιωάν. ι΄,11) ὡδηγήθηκε στό ἱκρίωμα τοῦ μαρτυρίου καί κατωχύρωσε αἰωνίως τήν Ὀρθόδοξη Χριστιανική καί Ἑλληνική Ταυτότητα τῆς μυροβόλου ἁγιοτόκου Χίου.

Κληρικός ἦταν ὁ Ἀρχιδιάκονός του Μακάριος Γαρρῆς, ὁ ὁποῖος στοιχούμενος στήν εὐαγγελική ἐπιταγή «ὅπου ἐγώ εἰμί ἐκεῖ καί ὁ διάκονος ὁ ἐμός ἔσται» (Ιωάν. ιβ΄, 26), ἀκολούθησε στήν ἀγχόνη τοῦ μαρτυρίου τόν Ἐπίσκοπό του, μέ τόν ὁποῖο ἦταν «συνηρμοσμένος ὥσπερ χορδή κιθάρᾳ».

Κληρικός ἦταν καί ὁ Ἱερομάρτυς Σταμάτιος Χαρτουλάρης, ὁ ὁποῖος ἀνέμειξε τό αἷμά του μέ τό Αἷμα τοῦ Κυρίου, ὁ ἴδιος θύμα καί ἱερεῖον.

Τά μοναστήρια ἐπίσης ἔγιναν ὁρμητήρια τῶν καπεταναίων, ἐργαστήρια παραγωγῆς μπαρούτης καί πυριτιδαποθῆκες, νοσοκομεῖα γιά τούς τραυματίες, καταφύγια γιά τούς κυνηγημένους. Ἔδοσαν χρήματα καί τρόφιμα στούς ἀγωνιστές καί ὥπλισαν τούς ἐπαναστατημένους, ἐνῶ ἑκατοντάδες ἱερεῖς καί μοναχοί ἐνετάχθησαν σέ ἔνοπλες ὁμάδες καί ἔλαβαν μέρος σέ πολλές μάχες. Πολλοί ἐσκοτώθηκαν καί ἀκόμη περισσότεροι ἐτραυματίστησαν καί ἐφυλακίστησαν. Πολλά μοναστήρια κατεστράφησαν, μία καί δύο φορές, εἰδικά τήν περίοδο τοῦ Ἰμπραήμ. Καί σάν νά μήν ἔφταναν αὐτά, μετά τήν ἀπελευθέρωση οἱ Βαυαροί ἀπεφάσισαν νά κλείσουν μοναστήρια. Ὁ Μακρυγιάννης γράφει στά ἀπομνημονεύματά του γιά τά μοναστήρια (κυρίως τῆς Πελοποννήσου): «...αὐτά τά μοναστήρια ἦταν τά πρῶτα προπύργια τῆς ἀπανάστασής μας. Ὅτι ἐκεῖ ἦταν καί οἱ τζεμπιχανέδες μας κι᾽ ὅλα τ᾽ ἀναγκαῖα τοῦ πολέμου. Ὅτ᾽ ἦταν παράμερον καί μυστήριον ἀπό τούς Τούρκους»[10].

Στίς πηγές ἀναφέρονται ἐπώνυμα 73 ἀρχιερέων πού ἔλαβαν ἐνεργό μέρος στόν Ἐθνικό Ἀγῶνα. Σαράντα δύο ἀρχιερεῖς ὑπέστησαν ταπεινώσεις, ἐξευτελισμούς, φυλακίσεις, διώξεις κάθε εἴδους, βασανιστήρια, ἐξορίες κ.λπ. Τρεῖς Οἰκουμενικοί Πατριάρχες, ὁ Γρηγόριος Ε’, ὁ Παρθένιος καί ὁ Κύριλλος ΣΤ’ καί 45 ἀρχιερεῖς ἐξετελέσθησαν ἤ ἔπεσαν σέ μάχες. Κατά τόν Γάλλο πρόξενο Πουκεβίλ, οἱ κληρικοί πού ἐσκοτώθησαν στόν Ἀγῶνα ἀνέρχονται συνολικά σέ 6.000[11]. Σύμφωνα, ὅμως, μέ ἄλλες πηγές 10.000 ἱερεῖς καί μοναχοί καί 100 ἀρχιερεῖς ἐθυσιάσθησαν.

Ἀλλά ὑπάρχει καί ἡ μαρτυρία τῶν Τούρκων ἱστορικῶν γιά τήν δράση τοῦ Ἑλληνορθοδόξου Κλήρου στόν Ἀγῶνα τοῦ ’21 . Ὁ Μώραλη Μελίκ Μπέης δέχεται, ὅτι «τόν λαόν (τῆς Πελοποννήσου) ὑπεκίνησαν οἱ ἔχοντες συμφέροντα καί σχέσεις μετά τούτων, οἱ ἔμποροι, οἱ πρόκριτοι καί κυρίως οἱ μητροπολίται, καί γενικῶς οἱ ἀνήκοντες εἰς τόν Κλῆρον, δηλαδή οἱ πραγματικοί ἡγέται τοῦ Ἔθνους». Ὁ δέ Ζανί Ζαντέ σημειώνει: «Τά σχέδια ἐτηροῦντο μυστικά μεταξύ τοῦ Πατριάρχου, τῶν μητροπολιτῶν, τῶν παπάδων, τῶν δημογερόντων»[12].

Ἀπό τίς παραπάνω ἀναφορές θά ἠμπορούσαμε νά παρομοιάσουμε μέ μία ὑπέρβαση, τήν Μεγάλη Εἴσοδο τῶν Τιμίων Δώρων, μέ τήν εἴσοδο στόν Ἀγῶνα τῶν κληρικῶν, οἱ ὁποῖοι ἐθυσιάσθησαν γιά τοῦ Χριστοῦ τήν πίστη τήν ἁγία καί τῆς πατρίδος τήν ἐλευθερία, ὥστε νά ἀναστηθῇ τό Γένος.

Ἡ ἐλευθερία, ἡ Ἀνάστασις καί ἡ πίστις εἶναι, λοιπόν, ἔννοιες ἄρρηκτα συνδεδεμένες μέ τήν Ἑλληνική Ἐπανάσταση. Κάπως ἔτσι ἠμποροῦμε νά κατανοήσουμε καί νά κλείσουμε μέ τά λόγια τοῦ κυρ-Φώτη Κόντογλου ἀπό τό βιβλίο του «Ἡ Πονεμένη Ρωμιοσύνη»:

«Ἡ ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση εἶναι ἡ πιὸ πνευματικὴ ἐπανάσταση ποὺ ἔγινε στὸν κόσμο. Εἶναι ἁγιασμένη»

«Ἡ σκλαβιὰ ποὺ ἔσπρωξε τοὺς Ἕλληνες νὰ ξεσηκωθοῦνε καταπάνω στὸν Τοῦρκο δὲν ἤτανε μονάχα ἡ στέρηση κι ἡ κακοπάθηση τοῦ κορμιοῦ, ἀλλά, ἀπάνω ἀπ᾽ ὅλα, τὸ ὅτι ὁ τύραννος ἤθελε νὰ χαλάσει τὴν πίστη τους, μποδίζοντάς τους ἀπὸ τὰ θρησκευτικὰ χρέη τους, ἀλλαξοπιστίζοντάς τους καὶ σφάζοντας ἢ κρεμάζοντάς τους, ἐπειδὴ δὲν ἀρνιότανε τὴν πίστη τους γιὰ νὰ γίνουνε μωχαμετάνοι. Γιὰ τοῦτο πίστη καὶ πατρίδα εἴχανε γίνει ἕνα καὶ τὸ ἴδιο πρᾶγμα, κ᾽ ἡ λευτεριὰ ποὺ ποθούσανε δὲν ἤτανε μοναχὰ ἡ λευτεριὰ ποὺ ποθοῦνε ὅλοι οἱ ἐπαναστάτες, ἀλλὰ ἡ λευτεριὰ νὰ φυλάξουνε τὴν ἁγιασμένη πίστη τους, ποὺ μ᾽ αὐτὴν ἐλπίζανε νὰ σώσουνε τὴν ψυχή τους. Γιατί, γι᾽ αὐτούς, κοντὰ στὸ κορμί, ποὺ ἔχει τόσες ἀνάγκες… ὑπῆρχε κ᾽ ἡ ψυχή, ποὺ εἶπε ὁ Χριστὸς πὼς ἀξίζει περισσότερο ἀπὸ τὸ σῶμα…

…Ἡ ἐλευθερία, ποὺ γι᾽ αὐτὴ θυσιαζόντανε, δὲν ἤτανε κάποια ἀκαθόριστη θεότητα, ἀλλὰ ἤτανε ὁ ἴδιος ὁ Χριστός… «Σταθεῖτε στερεὰ στὴν ἐλευθερία ποὺ σᾶς χάρισε ὁ Χριστός, σταθεῖτε καὶ μὴν πέσετε πάλι στὸ ζυγὸ τῆς δουλείας. Γιατὶ γιὰ τὴν ἐλευθερία σᾶς κάλεσε»[13].

Ὁμιλία ἐκφωνηθεῖσα τήν 12.11.2021

στήν ἐκδήλωση τῆς ΠΕΘ

γιά τά 200 χρόνια τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως

[1] Ρήγας Βελεστινλής, Θούριος, στ. 7-8

[2] Σπυρίδων Τρικούπης, *Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως*, ἔκδ. Γιοβάνης

[3] π. Γεώργιος Μεταλληνός, *Τό ’21 καί οἱ συντελεστές του. Ἑλληνισμός Μαχόμενος* , ἔκδ. Τήνος, Ἀθήνα 1995

[4] Δημήτρης Παπακωνσταντίνου, *Ἐπίσκοπος Σαλώνων Ἡσαΐας*, ἔκδ. Βεργίνα

[5] Εὐάγγελος Παππάς, *Τό Συναξάρι τοῦ Μεγαλομάρτυρα Ἀθανασίου Διάκου*, Ἀθήνα 2014

[6] Κωνσταντῖνος Χολέβας, *Ματωμένα Ράσα: Ὁ Ρωγῶν Ἰωσήφ*, ἔκδ. Ἀντίβαρο, Μάϊος 2006

[7] Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης, *Ο ΑΝΔΡΙΑΣ*, 1872

[8] Ράπτης Γ. Α., *Κατερίνης Ὁδώνυμα*, ἔκδοση Δήμου Κατερίνης, Ὄλυμπος ἐκδοτική, Κατερίνη 2003

[9] Ἄρχιμ. Δοσιθέου Κανέλλου, *Οἱ Ἅγιοί μας, Ἱ. Μ. Τατάρνης Εὐρυτανίας*, ἔκδοση γ'

[10] Μακρυγιάννης Ἰωάννης, Στρατηγοῦ Μακρυγιάννη Ἀπομνημονεύματα, ἔκδ. Ἑστία, Ἀθήνα 2011

[11] Ἀθηνά Κονταλῆ (2011), *Ἡ συμμετοχή τοῦ Ἑλληνορθόδοξου κλήρου στά ἐπαναστατικά κινήματα τῆς Τουρκοκρατίας: 1453-1821* (διδακτορική διατριβή), Ἀθήνα, Ἐθνικό καί Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν (ΕΚΠΑ), Θεολογική Σχολή

[12] π. Γεώργιος Μεταλληνός, *Τό '21 καί οἱ συντελεστές του. Ἑλληνισμός Μαχόμενος*, ἔκδ. Τήνος, Ἀθήνα 1995

[13] Φ. Κόντογλου, *Ἡ Πονεμένη Ρωμιοσύνη*, ἔκδ. ΑΣΤΗΡ, ΣΤ' ἔκδοση